

Ja

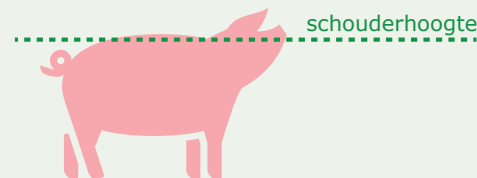
- ☒ **Is het materiaal eetbaar en afkomstig van planten of dieren (organisch materiaal)?**
- ☒ **Is het materiaal niet gemengd met regulier voer? Regulier voer is voer dat aan alle voedingsbehoeften voldoet.**
- ☒ **Is het materiaal wroetbaar op de grond?**
- ☒ **Is het materiaal veilig voor de varkens? Dus geen risico's tot verwondingen of andere gezondheidsproblemen.**
- ☒ **Is het materiaal schoon? Dus niet bevuild met mest, urine, stof en/of schimmels.**
- ☒ **Kan minimaal 25% van de varkens in een hok 24 uur per dag – 7 dagen in de week met het materiaal bezig zijn? Bezig zijn met:**
 - 1 losse schone materialen op de vloer, en/of;
 - 2 materiaal uit een dosator halen (bijvoorbeeld ruif, emmer), en/of;
 - 3 materiaal in een wroetbak op de grond, en/of;
 - 4 vasthangende objecten die op de vloer liggen zoals jute doeken, touwen of zacht hout.

Materiaal in voerbakken, voertroggen worden niet meegeteld in de berekening van de 25%.

- ☒ Wordt het materiaal minimaal één keer per week ververs, aangevuld of vervangen?

Ja

- Maak je gebruik van dosator (ruif / mand / koker / plateau)?**
- ☒ Kan het makkelijk door de varkens eruit gehaald worden? Check ligt er materiaal op de vloer.
- ☒ Hangt het op de goede hoogte? Snuit mag maximaal tot schouderhoogte opgetild worden.

- ☒ Is het materiaal langstengelig bij gebruik van een plateau met gaten (bijvoorbeeld in de dekstal of kraamstal) of bij een dosator boven een lange trog?
- ☒ Hangt de dosator boven een roostervloer, blijft het materiaal dan ook liggen zodat het wroetbaar is (valt dus niet snel in de mestput als het varken ermee gaat wroeten)?

- ☒ **Maak je gebruik van wroetbakken op de vloer?**
Kunnen de varkens met hun snuit in de bak wroeten (bewegingen met de snuit maken)?

- Maak je gebruik van objecten zoals een jute doek en touwen, zacht hout of verse takken?

- ☒ Ligt het materiaal geheel of gedeeltelijk op de vloer?
- ☒ Is het materiaal makkelijk in stukjes los te maken door de varkens?

Ja

- **Kan de zeug het materiaal wroeten en krabben op de vloer?**
De zeug maakt graag met de voorpoten en wroetschijf bewegingen in het materiaal.
- **Kan de zeug het materiaal oppakken?**
Tijdens nestbouwgedrag neemt een zeug graag materialen in de bek.
- **Is het materiaal veilig voor de varkens?**
Dus geen risico's tot verwondingen of andere gezondheidsproblemen.
- **Is het materiaal schoon?**
Dus niet nat, en niet bevuild met voerresten, mest, urine, stof en/of schimmels.
- **Is het materiaal 7 dagen voorwerpen 24 uur per dag beschikbaar tot nawerpen?**

! Let op!

Gebruik je jute?

Is de jute lap stevig genoeg om scheuren te voorkomen?

Ligt de jute doek deels op de vloer en bij de kop van de zeug?

Meer voorbeelden van nestbouwmaterialen zijn te vinden in de 'Brochure Hokverrijking en nestbouw materiaal voor varkens'.

Uitgebreide informatie is te vinden in de 'Brochure Hokverrijking en nestbouw materiaal voor varkens', waarop deze stalkaart is gebaseerd.

Auteurs

M.A.W. Ruis en A.I.J. Hoofs

DOI: <https://doi.org/10.18174/694956>

© 2025, Wageningen Livestock Research,
Postbus 338, 6700 AH Wageningen
wur.nl/livestock-research

Vormgeving en visuals

Wageningen University & Research, Communication
Services

 Creative commons licentie
CC BY-NC-ND 4.0

Deze brochure is zorgvuldig samengesteld. Aan de inhoud kunnen geen rechten worden ontleend en de auteurs en Wageningen Livestock Research zijn niet aansprakelijk voor schade door toepassing en uitvoering van de verstrekte informatie en adviezen.

Foto's

Wageningen University & Research

Wat je moet weten over hokverrijking

Deze hokverrijkingskaart geeft praktische handvatten voor het verstrekken van hokverrijking en nestbouw materiaal aan varkens. Hiervoor geldt Europese regelgeving, en Nederland heeft deze overgenomen. Uit uitspraken van rechters in Nederland volgt dat materialen voor hokverrijking eetbaar én tegelijkertijd wroetbaar moeten zijn. Ook moeten varkens 24 uur per dag over hokverrijking beschikken, vanaf geboorte en in alle typen huisvesting.

De hokverrijkskaart geeft een kort overzicht van de eisen aan de materialen, en welke voordelen er te behalen zijn bij juiste toepassing. Je vindt verder voorbeelden van geschikte materialen en de toepassing. Met twee handige checklists kun je zelf controleren of je aan alle eisen voldoet.

Voordelen van eetbare en wroetbare hokverrijking

Eisen aan hokverrijking

- Veilig voor het varken, leidt niet tot verwondingen of gezondheidsproblemen
- Zowel eetbaar, dus van organische oorsprong, als wroetbaar. Al wroetend direct en makkelijk op te eten vanaf de vloer(plaat) of vanuit de wroetbak.
 - *Regulier voer dat voldoet aan alle voedingsbehoeften telt niet als hokverrijking.*
- Schoon, niet zichtbaar bevuild met mest, urine, stof en/of schimmels.
- Vernieuwend, minimaal één keer per week ververs, aangevuld of vervangen om het interessant te houden.
- De hele dag voldoende: Minimaal 25% van de varkens in een hok heeft 24 uur per dag gelijktijdig de beschikking over materiaal.

Voordelen van nestbouw materiaal

Eisen aan nestbouw materiaal

- Veilig voor de zeug en haar biggen, leidt niet tot verwondingen of gezondheidsproblemen.
- Krab- en wroetbaar, zeug kan bewegingen maken in het materiaal dat op de vloer ligt.
- In de bek te nemen, zeug kan het goed oppakken en herschikken.
- Schoon, niet nat, en niet zichtbaar bevuild met voerresten, mest, urine, stof en/of schimmels.

Organische hokverrijking kan op drie manieren verstrekt worden:

- Op de vloer strooien:** bijvoorbeeld kort (gehakseld) en lang stro, hooi, luzerne, Corn-Cob-Mix (CCM), mais, gras, zaagsel of geperste ruwvoer brokken. Dit kan handmatig of geautomatiseerd.
- Via dosators, of wroetbakken op de vloer:** voorbeelden van dosators zijn ruiven, manden, (stro)kokers, voorraadbunkers en plateaus met openingen.
- Als organische objecten:** Deze materialen dienen makkelijk in stukjes los te maken te zijn. Voorbeelden: organische touwen, organische doeken (bijvoorbeeld jute doeken), gedroogd zacht hout en vers hout (takken).

Tip! Een mengsel van verschillende materialen mag, bijvoorbeeld luzerne mengen met zaagsel.
Let op! Belangrijk is dat altijd 25% van de dieren in een hok tegelijk bezig kunnen zijn met de hokverrijking.

Voorbeelden van NIET GOEDGEKEURDE hokverrijking:

- (Champignon)compost (verboden ivm voedselveiligheid)
- Gedroogd hard hout
- Likstenen
- Kalk en mineralen

Een combinatie van verstrekken is mogelijk, bijvoorbeeld:

- Dagelijks instrooien op de dichte vloer met luzerne in combinatie met sisal touwen die (deels) op de grond liggen;
- Dagelijks met stro instrooien op de dichte vloer in combinatie met een ruif met stro;
- Een mand met hooi in combinatie met zacht hout dat op een dichte vloer ligt.

1 Voorbeelden van organische strooibare materialen

Dagelijks breed op de vloer of vloerplaat strooien. Zoveel mogelijk varkens kunnen tegeliktijdig wroeten. Restanten hele dag aanwezig.

Zuigende biggen: brokken van geperst ruwvoer, in een wroetbak of los op de vloer. De biggen kunnen de brokken makkelijk kapot bijten en opeten.

Bedding van stro en zaagsel. Minstens één keer in de week aanvulling met nieuw materiaal. Bevuilde bedding wordt wekelijks verwijderd.

2 Voorbeelden organische materialen in dosators en wroetbakken op de grond

Ruwvoer in een ruif met dichte vloerplaat. De ruif is aan alle kanten open zodat zoveel mogelijk varkens tegelijk bij het ruwvoer kunnen.

Storruif boven brijvoertrog met langstengelig stro dat op de vloer wroetbaar is. De openingen zijn in grootte instelbaar.

Wroetbak met voorraadbunker. Er is voldoende ruimte tussen de spijlen om te kunnen wroeten.

Dekstal, kraamstal of drachtstal met voerligboxen: langstengelig materiaal op een plateau met openingen. De zeugen kunnen er goed bij.

Mand met kortstengelig materiaal boven een dichte vloer. Er valt de hele dag voldoende uit om wroetbaar te zijn op de dichte vloer.

Dosator met ketting en wroetmix boven dichte vloer. Als de varkens aan de ketting trekken valt de wroetmix op de vloer.

3 Voorbeelden organische objecten

Zuigende biggen: jute doek hangend over de hokafscheiding voor twee hokken, met klemsysteem vast gemaakt.

Opgehangen jute doek en touwen bij gespeende biggen. De delen jute en touw op de vloer zijn wroetbaar.

Touw deels op vloer voor de kraamzeug en de zuigende biggen. Het deel van het touw op de vloer is wroetbaar.